

AVRUPA BİRLİĞİ ENERJİ HUKUKUNA İLİŞKİN DÜZENLEMELERİN İNCELENMESİ

Nihan SONGÖR SAYILIR*

ÖZ

Çağımızda; enerji, bireylerin yaşamlarını kolaylaştıran ve yaşam standartlarını artıran bir etkidir. Bireylerin yaşamında önemli işlevleri bulunan enerji, devletler için de çok önemlidir. Devletler için oldukça önemli olan enerji, Avrupa Birliği için de çok önemlidir. Kendisine özgü bir sistemi olan AB, 1970’li senelerden bu tarafa enerjiyle ilgili araştırmalar yapmaktadır. Bu çerçevede, AB hukukunda enerji kaynaklarıyla ilgili birçok düzenleme vardır. Söz konusu düzenlemelerin bir bölümü kurucu anlaşmalarda yer alırken, bir bölümü de ikincil düzenlemelerde veya AB Taslak Anayasası’nda bulunmaktadır. Çağımızda; ülkelerce yapılmış olan yenilenebilir enerji sahasındaki araştırmalar hızlanmıştır. Bundan dolayı; AB de bu sahadaki araştırmalarını süratlendirmiştir. AB’nin yenilenebilir enerji sahasındaki ana kaynakları arasında “Lizbon Antlaşması” ile 2009/28/EC Sayılı “Yenilenebilir Enerji Kaynaklarından Enerji Kullanımının Teşvik Edilmesine Dair Direktif” ve 2018/2001 Sayılı “Yenilenebilir Enerji Kaynaklarından Enerji Kullanımının Teşvik Edilmesine Dair Direktif” vardır. Diğer taraftan; anlaşmalarla “Avrupa Adalet Divanı İçtihatları” da AB’nin yenilenebilir enerji sahasındaki öteki

* Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Doktora Programı Medeni Hukuk Anabilim Dalı, E-Mail: nihan_sngr@hotmail.com, ORCID ID: 0009-0001-8930-3352.
Makalenin Gönderim Tarihi : 02.06.2025.
Makalenin Kabul Tarihi : 17.12.2025.

kaynaklarındandır. Bu araştırma kapsamında da bu kaynakların açıklanması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Enerji, enerji kaynakları, yenilenebilir enerji, Avrupa Birliği, Lizbon Antlaşması.

REVIEW OF REGULATIONS RELATED TO EUROPEAN UNION ENERGY LAW

ABSTRACT

In our age; energy is a factor that makes individuals' lives easier and increases their living standards. Energy, which has important functions in the lives of individuals, is also very important for states. Energy, which is very important for states, is also very important for the European Union. The EU, which has its own system, has been conducting research on energy since the 1970s. In this context, there are many regulations regarding energy resources in EU law. While some of the regulations in question are included in the founding agreements, some are in secondary regulations or the Constitution. In our age; research in the field of renewable energy conducted by countries has accelerated. Therefore; the EU has also accelerated its research in this field. Among the main resources of the EU in the field of renewable energy are the “Lisbon Treaty” and the “Directive on the Promotion of the Use of Energy from Renewable Energy Sources” No. 2009/28/EC and the “Directive on the Promotion of the Use of Energy from Renewable Energy Sources” No. 2018/2001. On the other hand; agreements and the “European Court of Justice Jurisprudence” are other sources of the EU in the field of renewable energy. This research aims to explain these sources.

Keywords: Energy, energy resources, renewable energy, European Union, Lisbon Treaty.

I. GİRİŞ

Çağımızda; enerji, bireylerin yaşamlarını kolaylaştıran ve yaşam standartlarını artıran bir etkidir. Bireylerin yaşamında önemli işlevleri bulunan enerji, devletler için de çok önemlidir. Gerçekte; günümüzde, enerji kaynaklarının önemi zaman içinde daha da artmaktadır. Devletlerin iktisadi gelişiminin daha süratli ve aktif olmasının özünde yatan faktörün

enerji olduğu söylenebilir. Enerji, devletlerin iktisadi kalkınması için oldukça önemlidir.

Tarihte oldukça önemli gelişmelerin ortaya çıkmasını sağlayan Sanayi Devrimi'nin ardından, enerji daha da önemli olmuştur ve sanayileşmeyle beraber enerji kaynaklarına ihtiyaç da artmıştır.

Devletler için oldukça önemli olan enerji, Avrupa Birliği için de çok önemlidir. Kendisine özgü bir sistemi olan AB, 1970'li senelerden bu tarafa enerjiyle ilgili araştırmalar yapmaktadır. Bu çerçevede, AB hukukunda enerji kaynaklarıyla ilgili birçok düzenleme vardır. Söz konusu düzenlemelerin bir bölümü kurucu anlaşmalarda yer alırken, bir bölümü de ikincil düzenlemelerde veya AB Taslak Anayasası'nda bulunmaktadır.

Kullanıldığında tüketildiği için yenilenemeyen enerji kaynaklarının yanında kullanıldığında yenilenebilen yenilenebilir enerji kaynakları da vardır. Yenilenemez enerji kaynaklarının tersine, yenilenebilir enerji kaynakları doğaya zararlı değildir. Çağımızda; ülkelerce yapılmış olan yenilenebilir enerji sahasındaki araştırmalar hızlanmıştır. Bundan dolayı; AB de bu sahadaki araştırmalarını süratlendirmiştir. AB'nin yenilenebilen enerji sahasındaki ana kaynakları arasında "Lizbon Antlaşması" ile 2009/28/EC Sayılı "Yenilenebilir Enerji Kaynaklarından Enerji Kullanımının Teşvik Edilmesine Dair Direktif"le 2018/2001 Sayılı "Yenilenebilir Enerji Kaynaklarından Enerji Kullanımının Teşvik Edilmesine Dair Direktif" vardır. Diğer taraftan; anlaşmalarla "Avrupa Adalet Divanı İçtihatları" da AB'nin yenilenebilen enerji sahasındaki öteki kaynaklarındandır. Bu araştırma kapsamında da bu kaynakların açıklanması amaçlanmıştır.

II. ENERJİ KAVRAMI

"Enerji" kelimesinin muhtevasına bakıldığında, enerjinin tarihi ve iktisadi değişiklikler ile oluşumunu devam ettirdiği anlaşılmaktadır. Hayat koşullarının değişmesi, insanlığın gelişimi, tabiatın veya çevrenin etkileri de eklendiğinde, günümüzde enerjinin çok önemli bir yeri vardır. Ayrıca; ilk çağlarda ateşle su gibi temel maddeler "enerji" olarak incelenmiştir ve bu tip maddelerin bireylerin hayatı gereksinimleri olduğu ortadadır. Sonradan; elektriğin bulunmasıyla, "enerji" kavramının içeriğiyle öneminin de arttığı görülebilir. Bunun yanı sıra; ilk başta, enerji, devletler için, iktisadi anlamda önemli iken, seneler içinde enerjinin politik hedefler ile de ilişkili olduğu düşünülmüştür. Devletler

açısından bakıldığı zaman; enerji, iktisadi gelişme ve toplumsal refah göstergeleri şeklinde görülmektedir.

Bu çerçevede; günümüzde bu kadar önemli olan enerjinin terimsel tanımının yapılması gerekir. Enerji “bir cisim ya da cisimler sisteminin iş yapabilme özelliği”¹ şeklinde açıklanmaktadır. Başka bir deyişle; enerji iş yapabilme yeteneğidir veya kuvvetidir. Bunun yanı sıra; evrensel bir kavram olan enerji, maddeye ait bir özelliktir ve tüm maddelerin enerjisi vardır.

Bunun yanı sıra; enerjinin sonradan oluşmadığı, tabiatta bulunduğu bilinmektedir. “Enerji doğada mevcuttur ve fiziksel kurallara göre ‘yoktan var edilemez ve var olan enerji yok edilemez; ancak bir formdan diğer bir forma dönüştürülebilir.’ Bu duruma; ‘enerjinin korunumu’ ilkesi denilmektedir. Enerjiyi kullanan tüm sistemlerin ana ilkesinin bu husus olduğu açıktır. Enerji bir sisteme ilave edildiğinde veya sistemden alındığında sistemin özelliklerinde bir değişiklik meydana getirir. Biz bir sisteme verdiğimiz enerjiyi ‘enerjinin korunumu’ ilkesi gereğince; iş olarak veya diğer bir formda geri alırız. Doğada çeşitli şekillerde bulunan enerji; çağdaş ekonomilerdeki konut, sanayi, ulaştırma ve tarım sektörlerinde en önemli girdi haline gelmiş bulunmaktadır.”² Bu çerçevede; makinaları çalıştıran, arabaların yürümesini sağlayan, imalatın yapılmasını sağlayan, aydınlatan, bilgisayarların kullanılmasını sağlayan kuvvet, bazen elektrik enerjisi, bazen kimyasal enerji, bazen potansiyel enerji, bazen de manyetik enerji şeklinde karşımıza çıkmaktadır

Enerji, gündelik yaşamımızın tüm alanlarında kendisini göstermektedir. Bazen farkında olmaksızın enerji kullanılmaktadır. İnsanlık, enerjiyi; “ısınmak, yer değiştirmek, aydınlanmak veya ürün yahut hizmet üretmek” üzere kullanmaktadır. Bundan insanlık etkilenmektedir ancak enerji için durum aynı değildir, enerji kullanılması değişik şekillerde olabilir. Örneğin enerji, “ısınmak, yer değiştirmek ve aydınlanmak” üzere kullanıldığı zaman son tüketim maliyken, ürün ya da

¹ ÇEÇEN, Halil: Avrupa Birliği Hukuku’nda Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Kullanımına İlişkin Yatırımların Teşvikinde Yetki Düzenlemelerinden Doğan Hukuki Sorunların İncelenmesi, Yaşar Hukuk Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 2, Yıl: 2023, ss. 249-296, s. 250.

² ÇEÇEN, Halil: Avrupa Birliği Hukuku’nda Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Kullanımına İlişkin Yatırımların Teşvikinde Yetki Düzenlemelerinden Doğan Hukuki Sorunların İncelenmesi, Yaşar Hukuk Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 2, Yıl: 2023, ss. 249-296, s. 251.

hizmet üretmek üzere kullanıldığı zaman ara tüketim malı haline gelmektedir.

III. AVRUPA BİRLİĞİ HUKUKUNDA ENERJİ ALANINDAKİ DÜZENLEMELER

Devletler için oldukça önemli olan enerjinin, AB için de önemi çok fazladır. Tüm ülkeler gibi, AB'ye üye ülkeler de enerjinin sosyal refah düzeyiyle gelişmişliğin artması şeklinde görmektedir.

Bunun yanı sıra; AB'nin hukuksal düzenlemelerinde, dolaylı da olsa, enerjiyle ilgili düzenlemelerin bulunduğunu bilinmektedir. Söz konusu hukuksal düzenlemeleri; kurucu antlaşmalarda enerjiyle ilgili düzenlemeler, enerjiyle ilgili ikincil düzenlemeleriyle AB Taslak Anayasa'sının enerjiyle ilgili hükümleri biçiminde incelemek gerekir.

A. Kurucu Antlaşmalarda Enerjiye İlişkin Düzenlemeler

Geçmişe bakıldığında, AB'de de enerjinin önemli bir gündem olduğu ve bu konuyla ilgili düzenlemelerin yapıldığı anlaşılmaktadır. Başka bir ifadeyle; “Avrupalı siyasetçiler, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'nın yeniden yapılandırılmasında enerji sektörünü hızla geliştirilmesi gereken ve ortak politikaların temeli olan bir alan olarak görmüşlerdir.”³ Bu durumun sonucunda AB'nin 2 kurucu anlaşması olan “Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Antlaşması” ile “Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu Antlaşması” öteki ismiyle “Euratom Antlaşması” enerjiyle ilgili olarak düzenlenmiştir.

Bilhassa “Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Antlaşması” ile “Avrupa Atom Enerjisi Antlaşması”nın enerjiyle ilgili hazırlanmasına karşın; AKÇT Antlaşması'nda ve AAET Antlaşması'nda enerji ile alakalı ayrı bir bölümü yoktur. Gerçekte; AB'nin hiçbir kurucu anlaşmasında enerji ile alakalı ayrı bir bölüm yoktur. Her birinde farklı bölümlerde, farklı başlıklarda enerji ile alakalı kurallar düzenlenmesine karşın; enerjiyle alakalı tek bir bölüm bulunmamaktadır. Bunun yalnızca şekille ilgili bir sorun olmadığı, “tüm bu hukuki metinlerin kapsam, yöntem ve

³ KAKIŞIM, Cemal: Enerji Krizlerinin Etkisiyle Şekillenen Avrupa Birliği'nin Enerji Politikası, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 2, Yıl: 2019, s. 460-472.

etki bakımından birbirlerinden önemli ölçüde farklılıklar arz etmelerinden dolayı, enerjiye ilişkin hükümlerin bir arada olmamasının aslında esasa ilişkin bir mesele”⁴ şeklinde yorumlanmaktadır.

Diğer taraftan; kurucu anlaşmalarda bir enerji bölümü bulunmamasına karşın, söz konusu antlaşmaların amaçlarıyla hükümleri incelendiğinde farklı bölümlerde enerji ile alakalı politikalardan söz edildiği anlaşılmaktadır.

Bu anlaşmalara bakıldığında; ilk önce muhtevasında kömür ile çelik pazarlarının yeniden yapılanmasıyla ilgili maddeleri barındıran “Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Antlaşması”nın ereğinin “Avrupalı ülkelerin silah endüstrilerine tek başlarına hakim olmalarını ve yeni savaşları engellemek için ulusal kömür ve çelik sanayilerinin kontrolünün ulusal kurumlardan alınarak, uluslarüstü bir kuruma devredilmesi”⁵ olduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra; bu antlaşma ile beraber sözü edilen alanlardaki ayrımcı ve sınırlandırıcı faaliyetlerden de bahsedilmektedir.

“Roma Antlaşmaları” şeklinde bilinen “Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu Antlaşması”nda da enerjiden söz edilmektedir. Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu’nun rolünün nükleer endüstrinin kurulmasıyla büyümesine yönelik gereken şartları sağlamak ve bu gelişmeyi süratli bir biçimde ilerletmek olduğu belirtilmektedir. “Esas itibariyle Süveyş Krizinin bir sonucu olan ve nükleer enerjinin barışçıl yollarla kullanılmasını öngören Euratom Antlaşması, Avrupa’nın Ortadoğu’dan yaptığı ve giderek artmakta olan enerji ithalatını sınırlandırmayı amaçlıyordu.”⁶ Bununla beraber; “Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu Antlaşması”yla AET’e “nükleer enerji piyasası oluşturma ve nükleer enerji sanayisini geliştirme”⁷ ile alakalı olarak çok önemli görevler verilmiştir.

Maastricht Anlaşması’nda, topluluğun çalışmaları arasında enerjiyle alakalı konular bulunmakla beraber, yine söz konusu antlaşmada

⁴ ÇASIN, Mesut Hakkı ve KISACIK, Sina: Avrupa Birliği Enerji Hukuku ve Güvenlik Algılamaları, 1. Baskı, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 2018, s. 8.

⁵ ÇASIN, Mesut Hakkı ve KISACIK, Sina: Avrupa Birliği Enerji Hukuku ve Güvenlik Algılamaları, 1. Baskı, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 2018, s. 8.

⁶ ÇASIN, Mesut Hakkı ve KISACIK, Sina: Avrupa Birliği Enerji Hukuku ve Güvenlik Algılamaları, 1. Baskı, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 2018, s. 10.

⁷ ÇASIN, Mesut Hakkı ve KISACIK, Sina: Avrupa Birliği Enerji Hukuku ve Güvenlik Algılamaları, 1. Baskı, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 2018, s. 11

da enerji konusu farklı bir bölümde ele alınmaktadır. Bu antlaşmada iç pazarın işlemesi, rekabet kuralları, iktisadi ve toplumsal bütünlük, milletlerarası iş birliği, çevre siyaseti, araştırma politikasıyla tüketicilerin korunması vb. konuları kapsayan maddelerde enerji konusuna değinilmiştir.

“Tek Avrupa Senedi”nde, “Amsterdam Anlaşması”nda ve “Nice Anlaşması”nda enerjiyle ilgili doğrudan bir bölüm yoktur.

Sonuçta; kurucu anlaşmaların hiçbirisinde doğrudan enerjiyle ilgili bir bölüm bulunmamaktadır; öteki bölümlerde enerjiden söz edilmektedir. Aslında; bu da enerjinin önemsiz bir konu olduğunu göstermemektedir, yalnızca üye ülkelerin “AB’nin enerji alanındaki yetkilerinin, AKÇT ve Euratom Antlaşmalarında belirtilen temel yetkilerin ötesine geçmesini”⁸ istememelerinden kaynaklanmaktadır.

B. Avrupa Birliği Hukukunda Enerjiye İlişkin İkincil Düzenlemeler

AB hukukunda enerjiyle ilgili farklı ikincil düzenlemeler vardır. Kurucu anlaşmalarda doğrudan bir enerji bölümünün mevcudiyetinden bahsedilemediğinden, bu tip ikincil düzenlemeler AB hukuku için oldukça önemlidir. Bundan dolayı “AB enerji hukuku esas itibariyle bu ikincil düzenlemeler vasıtasıyla şekillenmektedir.”⁹ Sözü edilen ikincil düzenlemelerin bir bölümü “tüzük, tebliğ, karar ve tavsiye”dir. AB içindeki enerji hukukunu bu ikincil düzenlemeler şekillendirdiğinden, AB hukukunda bu tip ikincil düzenlemelerin sayısı fazladır.

C. Avrupa Birliği Anayasası’nın Enerjiye İlişkin Hükümleri

2002 senesinde çalışmaları başlayan AB Anayasası, 2004 senesinde AB üyesi devletlerin ve 3 aday devletin imzalaması ile tamamlanmıştır. Anayasa’nın yürürlük kazanabilmesine yönelik olarak Anayasa’yı üye devletlerin kendi iç hukuklarına göre onaylaması gerekmektedir, söz konusu onaylama üye devletlerin iç hukuklarına

⁸ ÇASIN, Mesut Hakkı ve KISACIK, Sina: Avrupa Birliği Enerji Hukuku ve Güvenlik Algılamaları, 1. Baskı, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 2018, s. 12.

⁹ ÇASIN, Mesut Hakkı ve KISACIK, Sina: Avrupa Birliği Enerji Hukuku ve Güvenlik Algılamaları, 1. Baskı, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 2018, s. 19.

dayalı olarak bazen referandum ile bazen meclis ile bazen de ikisi bir arada planlanmak suretiyle yapılmaktadır. AB Taslak Anayasası, 2005’te Fransa ile Hollanda tarafından referandum ile yapılmış olan oylamanın sonucunda reddedilmiştir.

AB Anayasası enerjiyle alakalı pek çok hükme sahiptir. “Anayasa’nın ‘Paylaşılmış Yetkiler’ başlıklı 13. maddesinde, AB’nin yetkilerini hangi durumlarda Üye Ülkeler ile paylaşacağı düzenlenmektedir.”¹⁰ Bu madde çerçevesinde; yetki paylaşımının içinde enerji de vardır.

AB Anayasası’nın “Birlik Temel Haklar Şartı” başlıklı İkinci Kısımında “Enerji” ismine sahip bir bölüm de vardır. Anayasanın İkinci Kısımının “‘Enerji’ başlıklı 10. bölümünde, AB Enerji Politikası kavramından söz edilmekte ve bu politikanın unsurları arasında:

- Enerji piyasalarının işleminin sağlanması,
- Enerji arz güvenliğinin sağlanması,
- Enerjinin etkin kullanımının ve tasarrufunun teşvik edilmesi ve
- Yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarının teşvik edilmesi”¹¹ hedefleri vardır.

AB Anayasası’ndaki bu bölüm ile beraber, AB’ye üye ülkelere enerji ile alakalı pek çok hüküm getirilmiştir. Söz konusu hükümler; devletleri zorlayıcı hükümler değildir, daha ziyade enerjiyle alakalı konuların geliştirilebilmesine yöneliktir.

AB tarafından müşterek kararlar alınsa da üye devletlerin söz konusu hükümlere uyma mecburiyeti yoktur. Üye devletler, kendi ülkelerinin enerji kaynaklarıyla arz güvenliği konusundaki siyasetlerini kendileri belirleyebilir. Bu husustaki tek istisnanın 130. madde hükmü olduğu ifade edilmektedir. “Madde 130 uyarınca AB Konseyi, Üye Ülkelerin farklı enerji kaynakları arasındaki tercihlerini ve enerji arz güvenliğinin genel yapısını önemli ölçüde etkileyen kararları oybirliğiyle

¹⁰ ÇASIN, Mesut Hakkı ve KISACIK, Sina: Avrupa Birliği Enerji Hukuku ve Güvenlik Algılamaları, 1. Baskı, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 2018, s. 20.

¹¹ ÇASIN, Mesut Hakkı ve KISACIK, Sina: Avrupa Birliği Enerji Hukuku ve Güvenlik Algılamaları, 1. Baskı, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 2018, s. 20-21.

alabilmektedir.”¹² Başka bir ifade ile 130. maddedeki sözü edilen kararlar haricindeki kararlar, üye ülkelerce alınabilmektedir.

IV. AVRUPA BİRLİĞİ YENİLENEBİLİR ENERJİ HUKUKU

A. Avrupa Birliği Yenilenebilir Enerji Hukukunun Temel Kaynakları

1. Lizbon Antlaşması

2009 senesinde yürürlük kazanan ve “Lizbon Antlaşması” şeklinde de bilinen “Avrupa Birliği’nin İşleyişine Dair Antlaşma” AB için önemli değişikliklere sahiptir. Anlaşmanın isminden de anlaşılacağı gibi; bu antlaşma bağlamında AB’nin kurumsal yapısıyla ilgili bazı düzenlemeler getirilip AB tekli yapısı olan tüzel bir kişiye dönüştürülmek istenmiştir.¹³ Söz konusu kurumsal yapıyla, AB ile üye ülkelere dönük alınmış olan kararların uygulamasıyla denetiminin daha süratli ve etkili olması hedeflenmiştir. Bunun yanı sıra; globalleşme, iklim değişikliği, güvenlik ile enerji vb. pek çok konuyla ilgili gereksinim hissedilen reformlar da söz konusu antlaşmayla karşılanmıştır.¹⁴

Lizbon Antlaşması çerçevesinde düzenlenmiş olan konuların içinde bulunan yenilenebilir enerji kaynakları, “Enerji” başlıklı 194. maddede yer almaktadır. Söz konusu maddede¹⁵ haliyle;

“1.Birliğin enerji politikası, iç pazarın kurulması ve işleyişi çerçevesinde ve çevrenin korunması ve iyileştirilmesi ihtiyacını göz

¹² ÇASIN, Mesut Hakkı ve KISACIK, Sina: Avrupa Birliği Enerji Hukuku ve Güvenlik Algılamaları, 1. Baskı, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 2018, s. 23.

¹³ DIJKSTRA, Hylke and PETER VAN Elsuwege: Representing the EU in the area of CFSP: legal and political Dynamics, Research Handbook on the EU’s Common Foreign and Security Policy, Edward Elgar Publishing, 2018, ss. 44-64, s. 48.

¹⁴ DEMİR, Nesrin ve BAŞ, Pelin: Avrupa Birliği’nin Enerji Sorunsalında Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Yeri ve Geleceği, Journal Of Mehmet Akif Ersoy University Economics And Administrative Sciences Faculty, Cilt: 7, Sayı: 3, Yıl: 2020, ss. 806-831, s. 808.

¹⁵ Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliği’nin İşleyişi Hakkında Antlaşma: <<https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf>>

önünde tutarak, üye devletlerarasında dayanışma ruhu içinde, aşağıdakileri hedefler:

- a) Enerji pazarının işleyişinin sağlanması,
- b) Birlik’de enerji arz güvenliğinin sağlanması,
- c) Enerji verimliliğinin, enerji tasarrufunun ve yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarının geliştirilmesinin desteklenmesi,
- d) Enerji ağlarının birbiriyle bağlantısının desteklenmesi.

2. Antlaşmaların diğerk hükümlerinin uygulanmasına hâlel gelmeksizin, Avrupa Parlamentosu ve Konsey, olağan yasama usulü uyarınca hareket ederek, birinci paragrafta belirtilen hedeflerin gerçekleştirilmesi için gerekli tedbirleri alır. Bu tedbirler, Ekonomik ve Sosyal Komite ile Bölgeler Komitesi’ne danışıldıktan sonra kabul edilir. 192. maddenin ikinci paragrafının (c) bendine hâlel gelmeksizin, bu tedbirler, bir üye devletin kendi enerji kaynaklarından yararlanma koşullarını belirleme hakkını, farklı enerji kaynakları arasındaki tercihini ve kendi enerji arzının genel yapısını etkilemez.

3. İkinci paragrafta istisna olarak, Konsey, özel yasama usulü uyarınca hareket ederek ve Avrupa Parlamentosu’na danıştıktan sonra, esas itibarıyla mali nitelikte olmaları halinde, ikinci paragrafta belirtilen tedbirleri oybirliğiyle alır.”

Görüldüğü gibi söz konusu madde; çevrenin korunmasıyla geliştirilmesini, arz güvenliğini, üye devletler arasında iş birliğini arttırmayı amaçladığını ve bu ana ilkeler etrafında yenilenebilir enerji kaynaklarının özendirilmesini içermektedir. Bu maddenin 2. fıkrası da Avrupa Parlamentosu ile Konsey’e belli koşullar çerçevesinde ilk fıkradaki amaçların yerine getirilmesine yönelik olarak gereken önlemlerin alınması hususunda yetki vermektedir. Fakat, sonraki düzenlemede de yasa, üye ülkelere kendi enerji kaynaklarını keşfetme ve şartları belirleme konularında hürriyet alanı belirleyip AB ile üye ülkeler arasında gelecekte doğabilecek yetki tartışmasının önüne geçip bir denge oluşturmaktadır.¹⁶

¹⁶ DEMİR, Nesrin ve BAŞ, Pelin: Avrupa Birliği’nin Enerji Sorunsalında Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Yeri ve Geleceği, Journal Of Mehmet Akif Ersoy University Economics And Administrative Sciences Faculty, Cilt: 7, Sayı: 3, Yıl: 2020, ss. 806-831, 809.

2. Direktifler

AB'nin hukuksal tasarruflarıyla ilgili Lizbon Antlaşması'nın “Birliğin Hukuki Tasarrufları” başlıklı 288. maddesine göre; “Kurumlar, Birliğin yetkilerinin kullanılması için tüzük, direktif, karar, tavsiye ve görüşler kabul eder. Tüzükler genel uygulama alanına sahiptir. Bütünüyle bağlayıcıdır ve tüm üye devletlerde doğrudan uygulanır. Direktifler, muhatap alınan her üye devleti, ulaşılması gerekli sonuçları itibariyle bağlar, şekil ve yöntem seçimini ise ulusal otoritelere bırakır. Kararlar bütünüyle bağlayıcıdır. Muhatabı belirtilen bir karar, yalnızca muhatabı için bağlayıcıdır. Tavsiye ve görüşler bağlayıcı değildir.”

İlgili madde çerçevesinde direktifler; AB'nin elindeki yetkileri kullanmak için hukuksal bir araçtır. Direktifler özelliklerinden dolayı bütün üye devletler için bağlayıcıdır. Bu noktada açıklamanın eksik kalmaması için, şu konunun bilhassa üzerinde durulması lazımdır; üye ülkeler, direktifle getirilmiş olan kararlara uymakla mükelleftir ve söz konusu kararlara uyma noktasında kullanılacak yolların seçimindeyse özgürdür. Bunun için; yenilenebilir enerjinin kullanımının arttırılması noktasında direktiflerden yararlanılmıştır ve bu sahaya yönelik olarak geliştirilmiş olan politikalara uyulup, konan hedeflere ulaşılmıştır. Zira; söz konusu araçlar devletlerin topluluk hukukuna uyum sağlamasına yönelik olarak çıkarılmış olan regülasyonlardır.¹⁷

a. 2009/28/EC Sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarından Enerji Kullanımının Teşvik Edilmesine Dair Direktif

AB'nin Lizbon Antlaşması'yla girmiş olduğu yeni dönemde; yenilenebilir enerji kaynaklarının geliştirilmesiyle söz konusu kaynaklardan yararlanılmasının arttırılmasına yönelik olarak yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik enerjisi üretmeyi özendiren 2001/77/EC sayılı Direktif ve ulaşım da biyogazla öteki yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını özendiren 2003/30/EC sayılı Direktifin yerine, 2009 senesinde yeni bir yenilenebilir enerji direktifi yürürlük kazanmıştır. Bu direktifin yürürlük kazanmasıyla birlikte; her iki direktif de yürürlükten kaldırılmıştır. AB'nin İşleyişi Antlaşmasının 194. maddesinde yenilenebilir enerji konusunun tanzim edildiği çerçevede;

¹⁷ CRAIG, Paul and DE BURCA, Grainne: The Evolution of EU Law, Oxford University Press, Oxford, 2021, s. 105.

regüle edilen 2009/28/EC sayılı Direktifle beraber, AB'nin geneline ve üye ülkelere dönük pek çok konu tanzim edilmiştir.

Bu Direktifin 1. maddesinde amacıyla konusunun; yenilenebilir enerji kaynaklarının özendirilmesi için iş bu direktifin ortak bir çerçeve oluşturma, toplam enerji tüketimindeki harcanan enerjiyle ulaşım için tüketilen yenilenebilir enerji oranının artırılması noktasında hedefler koyup, bu bağlamda kimi kurallar getirmek olduğu belirtilmiştir. Üzerinde durulan konular açısından; elektrik üretimi ya da genel enerji üretimi çerçevesinde yenilenebilir enerji kaynakları kullanılarak enerji üretmeyi hedefleyen, ayrıca ulaşım ile ısıtma-soğutmaya yönelik tüketimlerde de söz konusu kaynaklardan yararlanmayı öngören direktif, 2001/EC/77 ve 2003/30/EC direktiflerini de kapsamaktadır ve söz konusu direktifleri yürürlükten kaldırmaktadır. Sonuç olarak; bu direktifle beraber zararlı gazların atmosfere salınması engellenip, daha çevreci ve sürdürülebilir enerji için AB üyesi ülkelerin uyması gereken kurallar tanzim edilmiştir. Birlikteki bütün üye devletlerin uygulama zorunluluğu bulunan söz konusu direktif; üyeleri yenilenebilir enerji kullanımına yönlendirerek, konan hedeflere ulaşılmasını olanaklı kılmak için üye devletlere istatistik paylaşma, ortak yenilenebilir enerji projelerine dahil olma vb. kolaylıklar getirilmiştir. Direktifle getirilmiş olan bu uygulamalarla; ülkeler arası yardımlaşmanın sağlanarak hedeflere ulaşmak üzere, yatırımlar özendirilmekte ve enerji güvenliği temin edilmektedir. Direktifin bu kadar kapsayıcı ve esnek çözümler sunması sadece yenilenebilir enerji hukukunu değil, iç içe geçtiği çevre hukukunu da olumlu etkileyecektir.¹⁸ AB'nin regülasyon çalışmasıyla ; üye ülkelerin enerji gereksinimlerinin en az % 20 yenilenebilir enerji kaynaklarından üretmesi, araçlar için kullanılmakta olan enerjinin en az % 10'unun yine söz konusu kaynaklardan sağlanması, böylece sera gazı salınımının % 20 oranında azaltılmasıyla % 20'lik bir enerji verimliliği elde edilmesi vb. bazı hedefler konmuştur. Direktifteki Ek-1 belgesinde hangi ülkenin ne kadar yenilenebilir enerjiden enerji üreteceğiyle ilgili yükümlölükler vardır. Regülasyonun 22. maddesi çerçevesinde ülkelere getirilmiş olan bir başka yükümlölükse; tüm üye ülkelerin kendisi için konan hedeflere ulaşması için oluşturacakları planı komisyona iletmeleriyle prosesin başlaması itibariyle her 2 senede bir yenilenebilir enerji hedeflerinin süreçlerine dair raporları Komisyona sunmalarıdır.

¹⁸ THIEFFRY, Patrick: Environmental Protection and European Union Energy Policy: Energy Transition After The Paris Agreement, ERA Forum, Cilt: 17, Sayı: 4, Yıl: 2016, s. 455.

Sözü edilen raporlamalarla; üye devletler denetlenecek ve Birlik politikalarının gözden geçirilmesinde kolaylıklar sağlanacaktır. Örneğin; 2017 yılının verileri çerçevesinde Birlik enerji tüketiminin %17,52'lik bölümünü yenilenebilir enerjiden sağlar iken, 2014 yılının verileri çerçevesinde, söz konusu oran %16,19'dur. Mevcut bilgiler çerçevesinde; 2014 senesine nazaran yenilenebilir enerji kullanım oranı incelendiği zaman, 2017 senesinde her ne kadar yenilenebilir enerjinin payı artsa da önceki senelere nazaran yavaşlama kaydedilmektedir. 2015 yılının raporları çerçevesinde; yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımıyla, Birliğe üye olan ülkeler fosil yakıt ithalatından 16 milyarlık bir tasarruf sağlanmıştır ve bu alanda dünyada elde edilen patentlerin %30'una sahip olmuştur. Raporlama yükümlülüğüyle, yenilenebilir enerji kaynaklarının ekonomik olarak öteki kaynaklara nazaran katkısının kıyaslanması olanaklı olacaktır.

2021 senesinde yürürlükten kaldırılan hukuksal çalışmanın temeli, 2001 senesinde Komisyonun çıkardığı 2001/77/EC sayılı Elektrik Üretiminde Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının kullanımını destekleyen Direktife dayanmaktadır. 2001/77/EC Direktifinde de 2009/28/EC Direktifine benzer biçimde; yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretilmesinin kolaylaştırılmasına yönelik olarak, yönetsel prosedürlerdeki engellerin kaldırılması, adil bir biçimde şebekeye erişim garantisinin verilmesi, yenilenebilir enerjiden elektrik üretimine yönelik olarak cazip destekleme uygulaması vb. bazı teşviklerin üye devletlerden sağlanması düşünülmüştür.

b. 2018/2001 Sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarından Enerji Kullanımının Teşvik Edilmesine Dair Direktif

Kaldırılmış olan 2009/28/EC sayılı “Yenilenebilir Enerji Direktifi”nin yerine uygulanan yeni regülasyona yönelik olarak çalışmalarına başlayan AB, 2014 yılının Ekim ayında yayımlanan 2021-2030 dönemi iklim ve enerji politikaları bağlamında; 2009 senesinde düzenlenmiş olan Yenilenebilir Enerji Direktifi çerçevesinde ortaya konan hedeflerin 2021 senesinden 2030 senesine kadarki süreçte 1990 yılındaki seviyelerin %40 altında sera gazı emisyonu azaltma hedefinin tamamıyla bağlayıcı olması, yenilenebilir enerji kullanımının enerji tüketimi içinde % 27'ye yükseltilmesi, enerji konusundaki verimliliğin de %27 artırılması vb. hususların AB için bağlayıcı, fakat üye devletlerin ülkesel manada yükümlülük altına sokmayan bazı yeni hedefler getirir iken, bir taraftan da söz konusu hedeflere ulaşma konusunda kolaylık

olması için emisyon ticaret sistemi, entegre edilen piyasalarda rekabetin temin edilmesi, tüketiciler için rekabetçi ve uygun fiyatlı enerji, enerji arz ve güvenliği, teşvik vb. konuların düzenlemesi için anlaşmaya varmıştır.¹⁹ Burada emisyonun azaltılmasıyla ilgili olarak tartışmaya yer olmayacak net bir tavır sergilenir iken, devletlere bu hedefe ulaşmak için serbesti verilmiştir. Avrupa’da palm yağının tüketiminin 2030’a dek sıfırlanması ve ulaşım için kullanılacak enerjinin %14 oranında yenilenebilir enerji kaynaklarından sağlanması koşulları da bu çerçeve politika bağlamında ele alınmıştır.

Yapılmış olan kimi değişiklikler ile beraber Direktif, 21 Aralık 2018 tarihli AB Resmi Gazetesi’nde yayınlanarak yürürlük kazanmıştır. Bütün Avrupalılar için Temiz Enerji Paketinin bir parçası olan bu düzenleme, yenilenebilir enerji kullanımının özendirilmesi için 2009 senesinde yayınlanan direktifin yeniden düzenlenmiş halidir. Yeniden düzenlenmiş olan söz konusu direktif bağlamındaki amaçlar arasında; yenilenebilir enerji kullanımını arttırmak, 2030 senesi enerji ve iklim hedefleri koyup bunları gerçekleştirmek, emisyon salınımını azaltıp 2015 Paris Antlaşması taahhüdüne uymak vb. temel hususlar vardır. Direktifin “Konu” başlıklı 1. maddesi; yenilenebilir enerji kaynaklarından enerji üretiminin özendirilmesi için ortak bir çerçeve kurup 2030 senesi için AB’ye nihai tüketim noktasında bağlayıcılığı olan bir hedef koymaktadır. Yine bu maddede; biyo-yakıtlar (biyo-sıvı ile biyo-kütle yakıtları) için sürdürülebilirlik ile sera gazı tasarruf ölçütü getirilmektedir ve bölgesel iş birliğinde üye devletlerin kendileri arasında ya da üye ülkelerle 3. ülkeler arasında menşei garantilerde, yönetsel prosedürlerde, bilgiye ve eğitime dair yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretimine yönelik finansal destek sağlama konusunda, ulaşım sektörüyle ısıtma-soğutma hususlarında belli düzenlemeler vardır. Hedefe ve ulusal planlamaya yönelik düzenlenmiş olan 3. madde çerçevesinde; yenilenebilir enerjinin tüketilmesinin genel tüketimin içinde, 2023 senesinde yeniden gözden geçirilerek, minimum %32 olmasına dönük yeni bir hedef konmuştur. Bunun yanı sıra; 2009/28/EC Yenilenebilir Enerji Direktifinde düzenlendiği üzere üye devletler arası istatistikleri paylaşma, ortak yenilenebilir enerji projelerine katılma gibi konular incelenmiştir. Kısacası; 2023 yılında %27,5 şeklinde konan ilk hedef, % 32’ye

¹⁹ European Comission: A Policy Framework for Climate and Energy in The Period From 2020 to 2030.
<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52014DC0015>>

arttırılmıştır. Söz konusu değişiklikten sonra “Paris Antlaşması” ile “Tüm Avrupalılar İçin Temiz Enerji Paketi”nin etkilerinin bulunduğu ortadadır.

AB önceki senelerde olduğu üzere bugün de sera gazı salınımını azaltmak için önemli araştırmalar yapmaktadır. Kyoto Antlaşması’nın ardından Paris Antlaşması çerçevesinde somut pek çok girişimde bulunarak pozitif neticeler elde etmek istemektedir. Bundan dolayı konunun özünü oluşturan enerji kullanımını bunun için fosil kaynaklardan çok, yenilenebilir enerji kaynaklarından sağlanma amacı içindedir. Gerçekleştirilen çalışmaların özünde, “Tüm Avrupalılar İçin Temiz Enerji Paketi” şeklinde isimlendirilen ve 2015 senesinde kabul edilmiş olan enerji kural kitabıyla birlikte 8 düzenleyici yazar vardır. AB’ye 2050 Karbon Nötrlüğü Stratejisi’nde önemli bir hız kazandıracak bu çalışma ile beraber; tüketiciler, ekonomik ve çevresel açıdan daha uygun bir enerji kullanacaktır. Örneğin; Mayıs 2018’de kabul edilmiş olan revize edilmiş “Binalarda Enerji Performansı Direktifi” bina yenileme oranını verimli enerji sistemlerine yönlendirip, yeni binaların enerji performansını arttıracak ve daha akıllı hale getirecektir. Temiz enerjiyle ilgili olarak lider konumdaki AB, böylece ekonomisini de buna göre biçimlendirmektedir.²⁰ Enerji Birliği Başkan Yardımcısı Maroš Šefčovič’in bu çalışma bağlamındaki açıklamasına göre; “bugünün paketi ekonomimizi modernize ederek temiz enerji geçişini arttıracaktır. Küresel iklim eylemini son yıllarda yönlendiren Avrupa; şimdi sürdürülebilir işler, büyüme ve yatırım için koşullar yaratarak örnek gösteriyor. Bugünün önerileri temiz enerji ile ilgili tüm sektörlerle ilgili; araştırma ve yenilik, beceriler, binalar, sanayi, ulaştırma, dijital, finans denecek kadar az. Bu önlemler, tüm Avrupalı vatandaşları ve işletmeleri temiz enerji dönüşümünden en iyi şekilde yararlanacak araçlarla donatacaktır.” Tüm Avrupalılar İçin Temiz Enerji Politikası kapsamındaki değişikliklerle tüketicilerin esas alındığı çalışmalar yapılmakla beraber, çevresel ve ekonomik perspektifle yapılmış olan araştırmaların da temelini oluşturmaktadır. Söz konusu politika 2050

²⁰ ITKONEN, Anna Kaisa: Clean Energy for All Europeans – Unlocking Europe’s Growth Potential. European Commission Press Release, Kasım, 30, 2016. <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_16_4009>

senesine dek karbon nötrlüğüne ulaşmak üzere yapılmış olan uzun vadeli stratejinin de temelidir.²¹

B. Avrupa Birliği Yenilenebilir Enerji Hukukunun Diğer Kaynakları

1990'lı senelerde yenilenebilir enerji hukuku sahasında çalışmalarına başlayan AB, geçen sürede bu sahada ciddi gelişmeler kaydetmiştir. Bu çalışmalar sadece AB ile üye devletlerce dikkate alınmakla kalmayıp ayrıca, milletlerarası hukuk bağlamında yapılmış olan çalışmalar için de örnektir. Bilhassa 2010, 2020 ve 2030 senelerine yönelik olarak yapılmış olan düzenlemeler, AB'nin yenilenebilir enerji sahasında başarılı bir performans ortaya koyduğunu göstermektedir. Lizbon Antlaşmasının 3. maddesinin 5. fıkrasında belirtildiği gibi; “Birlik, dış dünya ile ilişkilerinde kendi değerlerini ve çıkarlarını savunur ve destekler ve vatandaşlarının korunmasına katkı sağlar. Barışa, güvenliğe, dünyanın sürdürülebilir kalkınmasına, halklar arasında dayanışma ve karşılıklı saygıya, serbest ve dürüst ticarete, yoksulluğun ortadan kaldırılmasına ve çocuk hakları başta olmak üzere insan haklarının korunmasına ve Birleşmiş Milletler Şartı'nda yer alan ilkelere saygı gösterilmesi de dahil uluslararası hukuka titizlikle uyulmasına ve uluslararası hukukun geliştirilmesine katkıda bulunur” hükmü bağlamında, Birlik sadece kendi sınırları içinde değil, milletlerarası hukuk bağlamında da gereken adımları atmak istemektedir.

AB, temiz enerjiye geçiş prosesinde ciddi bir gayret ortaya koymaktadır. Yapılmış olan çalışmaların olumlu sonuçlanmaktadır. Kısa bir sürede bu kadar önemli gelişmelerin söz konusu olduğu AB, bu sahadaki başarılarını doğru hukuksal çalışmalara borçludur. Zira; üye ülkelerin ulaşmak durumunda oldukları hedefleri çerçevesinde kendi olanakları etrafındaki ulusal planları, söz konusu planlara uyulup uyulmaması adına belli periyotlarda Komisyon'a raporların sunulması, aktif bir özendirme mekanizmasının öngörülmesiyle devletler arasındaki iş birliğini arttırıcı düzenlemeler, yenilenebilir enerjinin kullanılmasının kısa süre içinde arttırılmasında etkili olan etkenlerdir. Başarılı olunmasını sağlayan düzenleme çalışmalarının temelinde çok uluslu antlaşmalarla

²¹ ITKONEN, Anna Kaisa: Clean Energy for All Europeans – Unlocking Europe's Growth Potential. European Comission Press Release, Kasım, 30, 2016. <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_16_4009>

uluslararası kuruluşlar vardır. Ayrıca; AB'nin geçmişten gelen enerji sahasındaki iş birliği tecrübesiyle vermiş olduğu kararlar ile yeni enerji politikalarının geliştirilmesini temin eden Avrupa Adalet Divanı da vardır.

1. Antlaşmalar

AB, 1951 senesinde 6 Avrupa devletinin birleşerek “Avrupa Kömür ve Çelik Antlaşması”nı imzalamasıyla kurulmuştur. AB'nin kurucu antlaşmalarından birisi olan Kömür ve Çelik Antlaşması²² ile söz konusu ülkeler, çelik ve o dönemde önemli enerji kaynaklarından olan kömür konularıyla ilgili kimi ortak kararlar almıştır. II. Dünya Savaşı'nın başlama sebebi kömür ile çeliktir; bunun için, antlaşma çerçevesinde; bu topluluğun üye devletleriyle daha sonra katılacak olanlar da dahil olmak üzere kömür ve çelik kaynaklarının kullanımında müşterek menfaatlere göre hareket edilecektir.²³ O zaman; AB'nin kuruluş aşamasında da ülkeleri bir araya getiren temel öğelerden birisinin, enerji sahasında iş birliği yapma amacı olduğu ifade edilebilir.

Enerji Şartı Antlaşması pek çok Avrupalı devletin tarafı olduğu, milletlerarası hukuk açısından geçerliliği bulunan, enerjiyle ilgili konuları tanzim eden ilk ve tek antlaşmadır. Enerji Şartı sekretaryasının Antlaşmanın uygulanması çerçevesinde antlaşmanın tarafı devletler arasında devam ettirdiği faaliyet yaklaşımı, AB'nin 2009 senesinde yürürlük kazandığı 2009/28/EC sayılı direktifin kaynağını oluşturmaktadır.²⁴ Bunun yanı sıra; antlaşma, yenilenebilir enerji kaynaklarının da dahil olduğu enerji kaynaklarına dönük yatırım teşviğiyle korunması, enerji güvenliği, ticareti ve serbestleştirilmesi vb. hususları incelemektedir. Bunun için; çağımızda AB devletlerince yenilenebilir enerji sahasında başarı ile uygulanan iş birliği ve regülasyon

²² BİLGİN, Ahmet Burak: Avrupa Birliği Hukukunda Hukukun Genel İlkeleri, Journal of Istanbul University Law Faculty, Cilt: 74, Sayı: 1, Yıl: 2016, ss. 73-94, s. 76.

²³ DEMİR, Nesrin ve BAŞ, Pelin: Avrupa Birliği'nin Enerji Sorunsalında Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Yeri ve Geleceği, Journal Of Mehmet Akif Ersoy University Economics And Administrative Sciences Faculty, Cilt: 7, Sayı: 3, Yıl: 2020, ss. 806-83, 810.

²⁴ IMAM Mulyana: The Develeopment of International Law in The Field of Renewable Energy. Halrev, Cilt: 1, Sayı: 1, Yıl: 2016, ss. 28-60, s. 53-54.

girişimlerinin özünde, “Avrupa Kömür ve Çelik Antlaşması” ile “Enerji Şartı Antlaşması” gibi 2 ciddi antlaşma vardır.

1997 senesinde taraf devletler arasında kabul edilen ve 2005 senesinde yürürlük kazanan Kyoto Protokolü, emisyon salınımının azaltılmasına yönelik olarak kimi ölçütler getirmiştir. Zararlı gazların atmosfere salınımının azaltılmasına yönelik olarak söz konusu antlaşma, konuyu düzenleyen ve bağlayıcılığı bulunan ilk global antlaşmadır. Protokolün gereklerini ifa etmek üzere emisyon azaltılır iken bilhassa fosil yakıtlardan vazgeçilip, yenilenebilen enerji kaynaklarının kullanımı yaygınlaştırılmıştır. Uluslararası arenada endirekt de olsa yenilenebilen enerjinin kullanımının artmasını sağlamıştır. Aynı biçimde; AB içerisinde önemli bir payı olan Protokol, AB adına bir özendirme mekanizması işlevi görmek suretiyle yenilenebilir enerji politikası geliştirme aracı haline gelmiştir.²⁵ Bu husustaki çabalarını ortaya koymak üzere tek taraflı ve gönüllü olarak, AB-15 ülkeleri Ek-2’deki emisyon azaltım oranlarını daha da aşağıya çekip kendileri için yeni hedefler koymuştur. Bunun yanı sıra; Protokolle beraber, karbon emisyon ticareti hususunda çalışmalara başlanıp “Avrupa Emisyon Ticaret Sistemi” kurulmuştur. AB, emisyon ticaret mekanizmasıyla 2021 senesine dek 1990 senesindeki emisyon seviyesini %20 civarında azaltmayı amaçlamaktadır. Bu biçimde uzun vadeli emisyon azaltım girişimlerine başlanıp, 2009 senesindeki 20-20-20 hedefinin temelleri atılmıştır.²⁶ 2001/EC/77 sayılı “Yenilenebilir Enerji Kaynaklarından Elektrik Üretiminin Teşvikine İlişkin Direktifin “Açıklama” kısmında “yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretiminin teşvik edilmesinin çevre koruması ve sürdürülebilir kalkınma için önemli olduğu aynı zamanda Kyoto hedeflerine ulaşmak adına da gerekli bir çalışma olduğu” ifadelerine yer verilip, söz konusu direktifin yapılmasında Kyoto Protokolü’nün önemi ortaya konmuştur. 2009/EC/28 sayılı yenilenebilir enerji kaynaklarının genel enerji tüketimi içindeki oranını arttırmak için çıkarılmış olan söz konusu direktifin açıklamasında; “AB enerji tüketiminin kontrolü konusu gibi yenilenebilir

²⁵ SKJÆRSETH, Jon Birger: Towards A European Green Deal: The Evolution Of EU Climate And Energy Policy Mixes, International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics, Cilt: 21, Sayı: 1, Yıl: 2021, ss. 25-41, s. 26.

²⁶ SKJÆRSETH, Jon Birger: Towards A European Green Deal: The Evolution Of EU Climate And Energy Policy Mixes, International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics, Cilt: 21, Sayı: 1, Yıl: 2021, ss. 25-41, s. 27.

enerji kaynaklarından enerji kullanımının artırılması da, sera gazı azalımı ve Kyoto Protokolüne uyum sürecinde önemli rol oynadığı” yine 2001 senesinde çıkarılmış olan direktifteki açıklamayı hatırlatan bir ifadeye yer verip, girişimlerin Kyoto Protokolü’ne uyum çerçevesinde biçimlendiği ifade edilmiştir. Bunun için; Kyoto Protokolü’nün bu iki direktif çalışmasının değerlendirilmesinde önemli role sahiptir.

Kyoto Protokolünde olduğu gibi Paris Antlaşması’nın da AB’nin yenilenebilir enerji siyasetlerinde önemli bir role sahip olduğu anlaşılmaktadır. AB Komisyonu Başkanı Jean-Claude Juncker’in AB’nin Paris Antlaşması’nı onayladığı günkü açıklamasında bu antlaşmanın önemini vurgulayarak, “AB’nin iklim ile mücadele noktasında liderlik yapmayı sürdüreceğini” belirtmiştir.²⁷ 2018 senesinde yürürlük kazanan 2018/2001 sayılı Yenilenebilir Enerji Direktifi’nin açıklamasında Paris Antlaşması’nın tarafı olan AB tarafından, söz konusu Direktif’in Paris Antlaşması’ndaki yükümlülüklerin yerine getirilmesine yönelik olduğu belirtilmektedir.

2. Avrupa Adalet Divanı

AB’de uygulanmakta olan hukuk, AB’nin kuruluşu, işleyişi, üye olan ve olmayan ülkeler ile ilişkiler, organlar, ortak pazar ile topluluk politikalarına dair kuralların bulunduğu bir hukuki düzendir. Söz konusu kuralları ATAD incelemektedir. ATAD’ın en önemli başarılarından birisi, bazı üye ülkelerin direnişine karşın topluluk hukukunun direkt etkinliğini kabul ettirmesi ve bu sayede Topluluk hukuki düzeninin mevcudiyetini güvenceye almasıdır.²⁸ Topluluk hukukunun düzeni açısından ATAD içtihatları önemlidir. Bazı yazarlara göre ATAD kararları AB hukukunun kaynakları arasındadır.

Avrupa Adalet Divanı’nın, yenilenebilir enerjinin kullanımının yaygınlaşması için politikaların geliştirilmesine öncülük ettiği, söz konusu politikaların uygulanması için getirilmiş olan regülasyonların

²⁷ ITKONEN, Anna Kaisa: Clean Energy for All Europeans – Unlocking Europe’s Growth Potential. European Commission Press Release, Kasım, 30, 2016. <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_16_4009>

²⁸ DEMİR, Nesrin ve BAŞ, Pelin: Avrupa Birliği’nin Enerji Sorunsalında Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Yeri ve Geleceği, Journal Of Mehmet Akif Ersoy University Economics And Administrative Sciences Faculty, Cilt: 7, Sayı: 3, Yıl: 2020, ss. 806-883, s. 817.

uygunluğunu ele aldığı ve devletlerin sorumluluklarını yerine getirip getirmediğini denetlediği kimi önemli kararları vardır.

Adalet Divanı, 1998 senesinde yapılmış olan başvurunun sonucu yenilenebilir enerji türüyle ilgili önemli bir karar vermiştir. Divan, bu kaynaklardan sağlanan elektriğin kamusal şebekeye verilmesi hususunda desteklenip desteklenmeyeceği konusunun incelenmesine dönük bir uyuşmazlıkla ilgili olarak; “elektrik üretiminde yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını teşvik ederek bu alanda uyuşmazlık konusu kapsamında da şebekeye erişim noktasında desteklenmesi gerektiğine hükmetmiş, sera gazının azaltılması adına bu kaynakların kullanılması gerektiğini” ifade etmiştir.²⁹ Bu kararda görüldüğü gibi; sera gazının azaltılması çerçevesinde yenilenebilir enerji kaynaklarının önemi ve bundan dolayı söz konusu enerji kaynaklarının kesin olmak üzere desteklenmesi konuları önemlidir. Adalet Divanı’nın verdiği kararların içinde bir başka emsal karar, AB üyesi devletlerin yenilenebilir enerji mevzuatı çerçevesinde yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğinin incelenmesiyle ilgilidir. 2009 senesinde yürürlük kazanan ve yenilenebilir enerji kaynaklarından enerji kullanımını özendiren direktifin 22. maddesine göre bütün üye devletler, yenilenebilir enerjiye geçiş evresinde aksiyon planıyla ilgili gelişimlerini ortaya koyan raporlarını 2 senelik periyotlar şeklinde AB Komisyonu’na sunmak mecburiyetindedir. Fakat Polonya söz konusu yükümlülüğü ihlal etmiştir. Polonya aleyhine bu hükmü ihlal etmesinden dolayı, Adalet Divanı’nın ilgili faaliyet raporunun sunulması için gecikilmiş olan her gün için 61.380 Euro para cezasına hükmedilmiştir.³⁰ İrlanda için de aynı biçimde “2009 Yenilenebilir Enerji Direktifini, Direktif çerçevesinde iç hukukta düzenlenmesi konuların hayata geçirilmemesi” nedeniyle ihlalden dolayı, verilmiş olan bir para cezası vardır.³¹

²⁹ PODSIADŁO, Piotr: Rozważania o dopuszczalności pomocy publicznej w UE—problemy interpretacyjne transferu środków publicznych, *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, Cilt: 64, Sayı: 1, Yıl: 2020, ss. 174-182, s. 178.

³⁰ Advocate General’s Opinion: 171/14, Court of Justice of the European Union, 2014.

³¹ European Commission Press Release: Renewable Energy: Commission refers Ireland to Court for Failing to Transpose EU Rules, Şubat, 1, 2020. <file:///C:/Users/%C3%96mer%20Can/Downloads/Renewable_Energy_Commission_refers_Ireland_to_o_Court_for_failing_to_transpose_EU_rules%20(1).pdf>

Adalet Divanı'nın önünde bir başka emsal konuyla; 2018 senesinde yürürlük kazanan 2018/2001 sayılı Yenilenebilir Enerji Direktifinde tanzim eden “orman biokütlesinin yakılmasıyla elde edilen enerjinin sıfır emisyon salma” şeklinde kabul edildiği bölümün iptaliyle ilgili başvurudur. Başvuru, orman biokütlesinin yakılmasının sonucunda salınmış olan karbonun fosil yakıtlardan salınmış olan gazdan daha zararlı olduğuna dairdir.³² Bundan dolayı; Yenilenebilir Enerji Direktifinde çevreye zarar veren bu ürünlerin yenilenebilir enerji kaynakları arasında gösterilip özendirilmesi, iklim krizi ile mücadele ve Lizbon Antlaşması'nın “Çevre” başlıklı 191. maddesi bağlamında düzenlenmiş olan “Birliğin çevre politikası, aşağıdaki hedeflerin takibine katkıda bulunur:

- Çevre kalitesinin muhafaza edilmesi, korunması ve iyileştirilmesi,
- İnsan sağlığının korunması,
- Doğal kaynakların basiretli ve rasyonel biçimde kullanılması,
- Bölgesel veya dünya çapındaki çevre sorunlarının ele alınmasına yönelik uluslararası düzeydeki tedbirlerin teşvik edilmesi ve özellikle iklim değişikliğiyle mücadele edilmesi.” hükmüyle çelişmesi nedenlerinden dolayı, direktifin söz konusu edilen bölümünün iptal edilmesi istenmektedir.

Avrupa Adalet Divanı'na yapılmış olan farklı bir başvuru da yeşil enerji sertifikasıyla ilgili bir uyumsuzluktur. Belçika, 2009/28/EC sayılı Yenilenebilir Enerji Direktifine dayanıp yenilenebilir enerji kaynaklarından sağlanan elektriğin kaynağının saptanmasına yönelik olarak elektrik tedarikçilerine yerel üreticilerden yeşil enerji sertifikası edinmeyi mecburi hale getirmiştir. Essent isiminde bir elektrik tedarik firması da söz konusu sertifikayı, Danimarka, Hollanda ve Norveç'ten almıştır fakat yetkili kurum, üretilmiş olan elektriğin Belçika haricinde bir yer olmasından kaynaklı olarak söz konusu sertifikalandırmayı kabul etmeyerek, şirkete para cezası vermiştir. Ardından; şirket de bu durumu Avrupa Adalet Divanı'na taşımıştır. Divan; para cezası verilmesini uygun görmeyip, 2009/28 sayılı Yenilenebilir Enerji Direktifi ve iklim krizi ile

³² Nieuw Arnheems Peil: EU Biomass Legal Case, Şubat, 4, 2020.
<<https://www.arnhemspeil.nl/nap/dok/2019-03-04-eubiomasscase-eu-biomass-legal-case.pdf>>

mücadele değerlendirdiği zaman, kamusal menfaatin mevcudiyetinden dolayı yerel mevzuatta bu tür bir ülke sınırlaması getirilmesini uygun bulmamıştır ve para cezasının kaldırılması kararını vermiştir.³³

Sonuç olarak; Adalet Divanı'nın kararları AB'nin politikaları çerçevesinde gereken hukuksal girişimlerin yapılmasına ışık tutarken çıkarılmış olan mevzuatla ilgili olarak üye devletlerin tutumunu da ele almaktadır. Bundan dolayı; Adalet Divanı'nın verdiği kararlar, AB yenilenebilir enerji hukukunun önemli kaynakları arasındadır.

V. SONUÇ

Günümüzde enerji, insanlar ve devletler için oldukça önemlidir. Gündelik yaşamda bireylerin de vazgeçemediği enerji, devletler için de çok önemlidir. Bunun yanı sıra; devletlerin iktisadi gelişmesinin daha süratli ve aktif olabilmesinin temelindeki faktör şüphesiz enerjidir. Devletlerin iktisadi kalkınmasının en kritik unsurunun enerji olduğu rahatça ifade edilebilir.

Ayrıca; enerji, AB için de çok önemlidir. Bu yüzden AB Hukukunda enerjiyle ilgili birçok düzenleme vardır. Söz konusu düzenlemelerin bir bölümü kurucu antlaşmalarda görülür iken, bir bölümü de ikincil düzenlemelerde veya AB Taslak Anayasası'nda yer alır. Bunun yanı sıra; kurucu antlaşmalarda yeteri kadar enerji konusuna değinilmediğinden, AB'de bu hususta bir açık vardır. Bu açık da yönetmelik, tebliğ vb. ikincil düzenlemeler ile kapatılmak istenmektedir.

Yenilenemez enerji kaynaklarının dışında kullanıldıkça yenilenen yenilenebilir enerji kaynakları da vardır. Bugün; ülkelerce yapılmış olan yenilenebilir enerji sahasındaki girişimler hız kazanmıştır. AB'nin de yenilenebilir enerji sahasında çalışmaları vardır. AB'nin yenilenebilir enerji sahasındaki temel kaynakları arasında Lizbon Antlaşmasıyla Direktifler vardır. Temel kaynaklardan olan Direktifler; 2009/28/EC Sayılı “Yenilenebilir Enerji Kaynaklarından Enerji Kullanımının Teşvik Edilmesine Dair Direktif” ile 2018/2001 Sayılı “Yenilenebilir Enerji Kaynaklarından Enerji Kullanımının Teşvik Edilmesine Dair Direktiftir. Diğer taraftan; Antlaşmalarla Avrupa Adalet Divanı İçtihatları da AB'nin

³³ LE LIÈVRE, Célia: Sustainably reconciling offshore renewable energy with Natura 2000 sites: An interim adaptive management framework, Energy Policy, Sayı: 129, Yıl: 2019, ss. 491-501, s. 493.

Nihan SONGÖR SAYILIR

yenilenebilir enerji sahasındaki öteki kaynaklarındandır. Bu konuda da yine yeteri kadar net anlaşılamayan konular, başka bir ifade ile, kaynaklardaki açıklar, Avrupa Birliğince hazırlanmış olan yönetmelik, tebliğ vb. ikincil düzenlemeler ile kapatılmak istenmektedir.

KAYNAKÇA

Advocate General's Opinion: 171/14, Court of Justice of the European Union, 2014.

Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma: <<https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf>>

BİLGİN, Ahmet Burak: Avrupa Birliği Hukukunda Hukukun Genel İlkeleri, Journal of Istanbul University Law Faculty, Cilt: 74, Sayı: 1, Yıl: 2016, ss. 73-94.

CRAIG, Paul and DE BURCA, Grainne: The Evolution of EU Law, Oxford University Press, Oxford, 2021.

ÇASIN, Mesut Hakkı ve KISACIK, Sina: Avrupa Birliği Enerji Hukuku ve Güvenlik Algılamaları, 1. Baskı, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 2018.

ÇEÇEN, Halil: Avrupa Birliği Hukuku'nda Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Kullanımına İlişkin Yatırımların Teşvikinde Yetki Düzenlemelerinden Doğan Hukuki Sorunların İncelenmesi, Yaşar Hukuk Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 2, Yıl: 2023, s. 249-296.

DEMİR, Nesrin ve BAŞ, Pelin: Avrupa Birliği'nin Enerji Sorunsalında Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Yeri ve Geleceği, Journal Of Mehmet Akif Ersoy University Economics And Administrative Sciences Faculty, Cilt: 7, Sayı: 3, Yıl: 2020, s. 806-831.

DIJKSTRA, Hylke and PETER VAN Elsuwege: Representing the EU in the area of CFSP: legal and political Dynamics, Research Handbook on the EU's Common Foreign and Security Policy, Edward Elgar Publishing, 2018, s. 44-64.

European Commission Press Release: Renewable Energy: Commission refers Ireland to Court for Failing to Transpose EU Rules, Şubat, 1, 2020.

<[file:///C:/Users/%C3%96mer%20Can/Downloads/Renewable_Energy_Commission_refers_Ireland_to_Court_for_failing_to_transpose_EU_rules%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/%C3%96mer%20Can/Downloads/Renewable_Energy_Commission_refers_Ireland_to_Court_for_failing_to_transpose_EU_rules%20(1).pdf)>

European Commission: A Policy Framework for Climate and Energy in The Period From 2020 to 2030. <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52014DC0015>>

- IMAM Mulyana: The Deveelopment of International Law in The Field of Renewable Energy. Halrev, Cilt: 1, Sayı: 1, Yıl: 2016, s. 28-60.
- ITKONEN, Anna Kaisa: Clean Energy for All Europeans – Unlocking Europe’s Growth Potential. European Comission Press Release, Kasım, 30, 2016.
<https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_16_4009>
- KAKIŞIM, Cemal: Enerji Krizlerinin Etkisiyle Şekillenen Avrupa Birliği’nin Enerji Politikası, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 2, Yıl: 2019, s. 460-472.
- LE LIÈVRE, Célia: Sustainably reconciling offshore renewable energy with Natura 2000 sites: An interim adaptive management framework, Energy Policy, Sayı: 129, Yıl: 2019, s. 491-501.
- Nieuw Arnheems Peil: EU Biomass Legal Case, Şubat, 4, 2020.
<<https://www.arnhemspeil.nl/nap/dok/2019-03-04-eubiomasscase-eu-biomass-legal-case.pdf>>
- PODSIADŁO, Piotr: Rozważania o dopuszczalności pomocy publicznej w UE–problemy interpretacyjne transferu środków publicznych, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Cilt: 64, Sayı: 1, Yıl: 2020, s. 174-182.
- SKJÆRSETH, Jon Birger: Towards A European Green Deal: The Evolution Of EU Climate And Energy Policy Mixes, International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics, Cilt: 21, Sayı: 1, Yıl: 2021, s. 25-41.
- THIEFFRY, Patrick: Environmental Protection and European Union Energy Policy: Energy Transition After The Paris Agreement, ERA Forum, Cilt: 17, Sayı: 4, Yıl: 2016, s. 455.